

OUTCOME OF THE JADID MOVEMENT AND ITS SIGNIFICANCE TO THE PRESENT DAYS

Jamalov Nurlan Yusupovich

Samarkand State Veterinary Medicine Animal Husbandry and Assistant, Branch of the University of Biotechnology, Nukus
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14737155>

ARTICLE INFO

Received: 19th January 2025
Accepted: 24th January 2025
Online: 25th January 2025

KEYWORDS

Modernization, educational reforms, madrasas and schools, modernization, Turkestan, new methods, Uzbek literature, modernization, national poems.

ABSTRACT

Is a movement aimed at reforming education and culture in Muslim societies, open to innovation (jadid). The main goal of Jadidism was the development of its society on the basis of modern knowledge and science. This movement itself required innovation and change, preservation of traditional values and culture, and adaptation to the modern world.

JADIDLAR HARAKATINING NATIJASI VA HOZIRGI KUNDAGI AHAMIYATI

Jamalov Nurlan Yusupovich

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali assistent
jnurlan08@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14737155>

ARTICLE INFO

Received: 19th January 2025
Accepted: 24th January 2025
Online: 25th January 2025

KEYWORDS

Jadidchilik, ta'lim islohotlari, madrasalar va maktablar, zamonaviylashish, Turkiston, yangi usullar, O'zbek adabiyoti, modernizatsiya, milliy she'rlar.

ABSTRACT

Bu musulmon jamiyatlarida yangilikka (jadid) ochiq, ta'lim va madaniyatda islohotlar qilishga qaratilgan harakatdir. Jadidchilikning asosiy maqsadi o'z jamiyatlarini zamonaviy bilimlar va ilm-fan asosida rivojlantirish edi. Bu harakat, o'z-o'zidan, yangilikni va o'zgarishni joriy qilishni, an'anaviy qadriyatlar va madaniyatni saqlashni, lekin zamonaviy dunyo bilan ham moslashishni talab qilardi.

Jadidlar harakati, asosan, 19-asrning oxiri va 20-asrning boshlarida Turkiston, jumladan, O'zbekistonda boshlanib, ilmiy, madaniy va siyosiy sohalarida islohotlar qilishga intilgan bir harakat edi. Bu harakatning asosiy maqsadi musulmonlarning zamonaviy dunyoga moslashishini ta'minlash va ta'lim tizimini modernizatsiya qilish edi. Jadidchilar, ayniqsa, yangi ta'lim tizimlarini joriy qilishni, milliy o'zlikni saqlab qolgan holda, zamonaviy bilimlarni olishni ta'kidlaganlar.

Turkiston diyorida jadidchilik harakatini vujudga keltiruvchilar tepasida ushbu insonlar turardi: Mahmudxo'ja Behbudiy, Abduqodir Shukuriy (Shakuriy), Ajziy (Samarqand), Munavvarqori Abdurashidxonov, Abdulla Avloniy, Majid Qori Qodiriy, Ubaydullaxo'ja Asadullaxo'jayev (Ubaydulla Xo'jayev), Toshpo'latbek Norbo'tabekov (Toshkent), Fitrat, Fayzulla Xo'jayev, Usmonxo'ja Po'latxo'jayev, Abdulvohid Burhonov, Sadridin Ayniy, Abdulqodir Muhiddinov (Buxoro), Obidjon Mahmudov, Hamza, Cho'lpon, Is'hoqxon Ibrat, Muhammadsharif So'fizoda (Farg'ona vodiysi), Boltihoji Sulstonov, Rahmonberdi Madazimov, Fozilbek Qosimbekov (O'sh uyezdi), Polvonniyoz hoji Yusupov, Bobooxun Salimov (Xorazm). Ushbu kishilar Turkiston o'lkasida Jadidchilik harakatini rivojlantirishda ulkan hissa qo'shgan kishilardir. Ular o'z gazeta va jurnallari, yangi usul maktablari, turli kutubxona va qiroatxonalar, havaskor teatr truppalari tevaragida to'planishar edi. Ularning ko'pchiligi shu davrning ko'zga ko'ringan ijodkorlari shoir-u yozuvchilar edi. Ular o'z asarlari bilan tarixan yangi milliy adabiyot yaratdilar. Adabiyot davr voqealariga hamohang bordi.

1910-yillardayoq ma'rifat va ozodlik g'oyalari uning markaziy mavzuyiga

1910-yillardayoq ma'rifat va ozodlik g'oyalari uning markaziy mavzuyiga aylandi. Adabiyotga „millat“ va „vatan“ tushunchalari kirib keldi.

Milliy she'rlarga rag'bat kuchaydi. Yangi zamonaviy dostonchilik maydonga keldi, publitsistika (Behbudiy, Fitrat, Munavvarqori, Mirmuhsin) rivojlandi, realistik proza shakllandi.¹

Shuning uchun ham bu davr adabiyoti O'zbekiston mustaqilligidan keyin milliy uyg'onish davri o'zbek adabiyoti deb davrlashtirildi.

Jadidlar harakati va uning natijalari, shuningdek, hozirgi kundagi ahamiyati haqida O'zbekiston Prezidenti tomonidan bildirilgan fikrlar ko'plab siyosiy va ijtimoiy masalalar bilan bog'liq. Prezidentning jadidlar harakati va uning bugungi kundagi ta'siri haqida o'z fikrlarini bildirgan paytlarda, ularning o'zgarishlarni amalga oshirishdagi roli va yoshlar tarbiyasiga bo'lgan e'tibori ko'rsatilgan.

Jadidlar harakati O'zbekiston va umuman Turkiston hududida XIX-XX asr boshlarida o'zgarishlarni amalga oshirishga intilgan intellektual va siyosiy faollardan iborat edi. Bu harakatning a'zolari ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ilm-fan va madaniyatni yangilashga intilgan. Ularning nomlari va faoliyatlari bugungi kunda ham yodga olinadi. Quyida ba'zi taniqli jadidlar va ularning qisqacha faoliyati haqida ma'lumot beraman:

Ismoilbek G'uzayev ☒ Jadidchilik harakatining yetakchi vakillaridan biri. U o'zining ta'lim va madaniyatni yangilash borasidagi faoliyati bilan tanilgan. G'uzayev ko'plab ilmiy va adabiy asarlar yaratgan.

Muhammad Ali ☒ Samarqandda yashagan va jadidlar harakatining faol a'zolaridan biri. U ta'lim islohotlarini amalga oshirishga va musulmonlar orasida ilm-fan va madaniyatni rivojlantirishga katta e'tibor qaratgan.

Abdulla Qodiriy ☒ O'zbek adabiyotining asoschilaridan biri, "Mehrobdan chayon" va "O'tkan kunlar" kabi asarlari bilan mashhur. Qodiriy jadidchilik g'oyalari o'z asarlarida ifodalagan va yangi avlodni ilm va madaniyatga chaqirgan.

Cholpon O'qituvchi (Muhammadjon Qori) ☒ Jadidchilik harakatining muhim figuralaridan biri. U pedagogik va madaniy islohotlarga bo'lgan qiziqishlarini namoyon etgan va o'z vaqtida ta'lim tizimini yangilashni o'z faoliyatining asosiy yo'nalishi deb bilgan.

Fitrat (Ismoilbek Fitrat) [] Jadidchilik harakatining yetakchi figuralaridan biri, tarixchi, adib va jamoat arbobi. U yangi ta'lim tizimini yaratishga, jamoatchilikni ilm va tafakkurga o'rgatishga katta hissa qo'shgan. Fitrat, shuningdek, Turkistonni modernizatsiya qilish tarafdori edi.

Mahmudxo'ja Behbudi [] Jadidchilik harakatining rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatgan, o'z vaqtida yoshlar uchun yangicha ta'lim uslublarini tatbiq qilishni o'z faoliyatining asosiy maqsadi sifatida belgilagan. Behbudi, o'zining ilmiy ishlarida va maqolalarida ijtimoiy yangilanishni ta'kidlagan.

Bu jadidlar harakati vakillarining ba'zi nomlari va ularning faoliyatlari faqat bir qismi. Jadidchilik harakati umuman, yangi ta'lim tizimining o'rnatilishi, ilm-fan va madaniyatning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatgan va O'zbekistonda mustaqil fikrlash, yangiliklarni o'zlashtirishni rag'batlantirgan.

Jadidlar harakatining natijalari:

1. **Ta'lim islohotlari:** Jadidchilar maktablarda ta'limni yangilab, ilmiyning zamonaviy jihatlari kiritishga harakat qilishdi. Yangi pedagogik uslublar va ilmiy bilimlarni o'qitish tizimi rivojlantirildi.
2. **Madaniy o'zgarishlar:** Jadidlar madaniyatning yangilanishini, jumladan, adabiyot, san'at va tilni rivojlantirishni ham muhim deb bildilar.
3. **Milliy uyg'onish:** Jadidlar milliy o'zlikni anglash va o'zgarishlar orqali xalqni yangicha fikrlashga undashdi. Bu, keyinchalik, mustaqillik harakatlari va milliy qadriyatlarni tiklashda katta ahamiyat kasb etdi.

Hozirgi kunda Jadidlar harakatining ahamiyati:

1. **Ta'lim tizimi:** Jadidchilarning ta'limga bo'lgan alohida e'tibori hozirgi ta'lim tizimining rivojlanishida o'z izini qoldirdi. Bugungi kunda ta'limning zamonaviy standartlarga moslashishi va milliy qadriyatlarni saqlash o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga harakat qilinmoqda.
2. **Milliy g'urur:** Jadidchilar o'z millatining qadriyatlarini saqlash va ularni rivojlantirishga intilganlar. Bu, mustaqil O'zbekistonning shakllanishi jarayonida o'z o'rnini topdi.
3. **Zamonaviylashuvga tayyorlik:** Jadidlar harakati zamonaviy hayotga moslashish, yangi bilimlar olish va o'zgarishlarga ochiq bo'lishni targ'ib qildi. Bu bugungi kunda ham jamiyatda o'zgarishlarga tayyor bo'lish va innovatsiyalarga ochiq bo'lish zarurligini ko'rsatadi.

Demak, Jadidlar harakati nafaqat o'z davrining o'zgarishlarida, balki bugungi kunda ham ta'lim, madaniyat va milliy o'zlikni rivojlantirishda muhim ahamiyatga

Jadidlar harakatining hozirgi kundagi ahamiyati, ayniqsa, ta'lim, madaniyat va milliy o'zlik masalalarida o'zini yaqqol ko'rsatmoqda. Bugungi kunda Jadidlar harakatining asosiy g'oyalari va maqsadlari jamiyatimizda bir nechta jihatlarda ahamiyatli bo'lib qolmoqda:

Zamonaviy ta'lim tizimi: Jadidchilar o'z vaqtida ta'limni modernizatsiya qilishga intilishdi, yangi uslublarni joriy etishga harakat qilishdi. Bugun, bu g'oya, o'zbek ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlar, interaktiv metodlar va ilm-fan sohasida global standartlarga moslashishga intilish shaklida davom etmoqda. Jadidlar ta'limga yangicha qarashni targ'ib qilganlar, bu bugungi kunda ham ilmiy va pedagogik rivojlanishning muhim qismiga aylangan.

Milliy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirish: Jadidlar milliy madaniyat, til va tarixga e'tibor qaratishgan. Ular milliy o'zlikni anglashni va uning mustahkamlanishini muhim deb hisoblashgan. Bugungi kunda ham, ayniqsa, mustaqillikni mustahkamlash jarayonida, milliy madaniyatni saqlash, o'z xalqimizning an'analari va qadriyatlarini rivojlantirish hali ham dolzarb masala hisoblanadi.

Milliy g'urur va uyg'onish: Jadidlar harakati milliy uyg'onish, o'z xalqining kelajagini o'ylashga asoslangan edi. Bugungi kunda ham bu g'oya jamoatchilikda, ayniqsa yoshlar orasida milliy g'ururni kuchaytirishga, yurtimizning mustaqilligini va dunyo hamjamiyatidagi o'rnini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Zamonaviy texnologiyalar va innovatsiyalarni o'zlashtirish: Jadidchilarning zamonaviy bilimlar olishga intilishi hozirgi kunda texnologik rivojlanish va global o'zgarishlarga tayyor bo'lishga undaydi. Ular ilgari ishlab chiqqan modernizatsiya g'oyalari bugungi kunda yoshlarni yangi texnologiyalarni o'zlashtirishga va jahon bilan hamqadam bo'lishga ilhomlantiradi.

Ijtimoiy islohotlar: Jadidlar o'z vaqtida jamiyatni ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy islohotlarga undashgan edi. Bugungi kunda ham bu qarashlar jamiyatni yanada adolatli, shaffof va samarali boshqarish tizimlariga olib kelishda muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, Turkistonda vujudga kelgan jadidlikning asosiy bosh maqsadi jamiyat taraqqiyoti uchun lozim bo'lgan barcha sohalarda innovatsion g'oyalarni joriy qilish edi. Bu bilan jadidlar xalqning yashash tarzini o'zgartirishni, ularning ma'naviy ongini rivojlantirishni asosiy maqsadlaridan biriga aylantirgan. Jadidlar Turkistonda milliy rivojlanish pozitsiyasining boshida jamiyatning siyosiy, iqtisodiy va ma'naviy taraqqiyotini ta'minlash g'oyasini olib chiqdi. Ular siyosiy faoliyatida mustaqillik g'oyalari bilan yo'g'rilgan maqsadni ilgari surdi. Bu harakatni biz jadidlarning Chor Rossiyasining tajovuziga qarshi qaratilgan kurashida ko'rishimiz mumkin. Jadidlar milliy rivojlanish bilan qaramlikka qarshi kurashmoq lozimligini angladi. Bu g'oyalar jadidlar siyosiy faoliyatining asosini tashkil etdi. Shuning uchun jadidlar mazlum xalqni ozodlik kurashiga chorladi. Jadidlar harakatining bugungi kunda ahamiyati uning ta'limga yangicha yondashuvlari, milliy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirish, zamonaviy texnologiyalarni o'zlashtirish va jamiyatda ijtimoiy islohotlar qilishdagi g'oyalari bilan bog'liqdir. Ularning asosiy maqsadlari hali ham jahon miqyosida o'zgarishlar va taraqqiyotga intilishning muhim jihatlari sifatida saqlanmoqda. Jadidlar harakati, o'z davrida, jamiyatda ijtimoiy, siyosiy va madaniy islohotlarni amalga oshirishga qaratilgan katta bir inqilobiy harakat bo'ldi. Bugungi kunda ularning g'oyalari ta'lim, milliy qadriyatlarni saqlash, ijtimoiy adolat va zamonaviy dunyoga moslashish masalalarida muhim ahamiyatga ega. Jadidlar harakatining tarixiy roli O'zbekistonning mustaqil va taraqqiy etayotgan davlat sifatida shakllanishida katta o'rin tutadi.

References:

1. Nazarov. O'zbek falsafasi. –T., 2003.
2. Maksetovna, T. Z., & Nurlan, J. (2024, July). The impact of digital technologies on the aesthetic perception of youth. in *next Scientists Conferences* (pp. 114-117).
3. Xolmuratov, Ikrom. "O'zbek tilining sohada qo'llanilishi" fanini o'qitishda innovatsiyon mashg'ulotlar." *journal of innovations in scientific and educational research* 6.3 (2023)

4. Qosimov. Milliy uyg'onish: Jasorat, ma'rifat, fidoiylik. –T., Ma'naviyat, 2002.
5. Tog'aeV. va boshqalar. Darsda jadidchilik va uning mohiyatini o'rganish.// "Xalq ta'limi", 1993, 1-son.
6. Jadidchilik: islohot, yangilanish, mustaqillik va taraqqiyot uchun kurash. –T.: Universitet, 1999.
7. Guli Mahmudova. Jadidizm va Turkistonda axloqiy-estetik fikr taraqqiyoti. –T., 2006.
8. O'zbekiston tarixi: Yangi nigoh. Jadidlar harakatidan milliy mustaqillikka qadar. Davra suhbatlari. 1998 yil 9 oktabr. –T.: Eldinur nashriyot uyi, 1998.